

**Loviisan maalinnoituksen inventointi vuonna 2004
Johanna Enqvist & V.-P. Suhonen**

Museovirasto/RHO

Sisällys

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT	3
TIIVISTELMÄ	4
1. JOHDANTO	5
2. HISTORIALLINEN TAUSTA	5
3. PÄÄMÄÄRÄT	5
4. MENETELMÄT	6
5. MAALINNOITUKSEN ERI OSIEN ARVOSTA	6
6. KOHDELUETTELO	7
KOHTEET 1-2: BASTIONIT UNGERN JA ROSÉN.....	7
KOHDE 3: VALLIT SAARISTOTIEN JA KOTKANTIEN RISTEYKSESSÄ.....	7
KOHDE 4: BASTION ROSÉNIN TAKAISET VALLIT.....	9
KOHDE 5: BASTION ROSÉNIN LUOTEISPUOLELLA OLEVA NUOLENMUOTOINEN VARUSTUS.....	12
KOHDE 6: BASTION ADOLF FREDRIKIN POHJA JA TYÖMAA-ALUE.....	13
KOHDE 7: ULKOILUMAJAN POHJOISPUOLISET VALLIT.....	14
KOHDE 8: URHEILUKENTÄN VALLIT.....	15
KOHDE 9: RAVIRATAA SIVUAVA JA SIITÄ LOUNAASEEN JATKUVA VALLI.....	16
KOHDE 10: HARJUN SARVILINNAKE.....	18
KOHDE 11: LAMMIKKO JA MAAVALLI KAPPELINPUISTOSSA.....	20
KOHDE 12: ORTODOKSISEN KELLOTAPULIN KUMPARE.....	20
KOHDE 13: LINJA-AUTOASEMAN VALLI.....	21
KOHDE 14: VALLI GARNISONIN ITÄPUOLELLA.....	22
KOHDE 15: KAPPELINPUISTON KALLIO.....	22
KOHDE 16: BASTIONIEN UNGERN JA ROSÉN VÄLISSÄ OLEVA KUOPANNE.....	23
KOHDE 17: VENÄLÄINEN LINNOITUS.....	23
KOHDE 18: MYLLY JA SILTA BASTION UNGERNIN LÄNSIPUOLELLA.....	25
7. TULOKSET	25
LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	26

Liitteet

- Liite 1:** Peruskarttaote.
Liite 2: Yleiskartta, maalinnoitus, 1: 5000.
Liite 3: Maalinnoitus, osakartat, 1: 2000.
Liite 4: Diakuvaluettelo.
Liite 5: Mustavalkokuvaluettelo.

Arkisto- ja rekisteritiedot

Kunta:	Loviisa
Muinaisjäännöstyyppi:	Puolustusvarustukset
Tyypin tarkenne:	Linnoitukset, maavallit, vallihaudat, louhokset
Ajoitus:	1700- ja 1800-luku.
Peruskartta:	3021 12 Loviisa
Koordinaatit:	Pkoo: 6 705 829; ikoo: 3 457 807 (muinaisjäännösalueen keskipiste)
Tutkimuksen laatu:	Inventointi
Tutkimuslaitos:	Museovirasto/RHO
Inventoijat:	FM Johanna Enqvist, FM V.-P. Suhonen
Kenttätöaika:	1.-14.9.2004
Rahoittaja:	Museovirasto
Diapositiivit:	MV/RHO 125533: 1-80
Mustavalkonegatiivit:	MV/RHO 125534: 1-87
Alkuperäinen raportti:	Museoviraston rakennushistorian osaston arkisto
Kopiot (3 kpl):	Porvoon Museo, Loviisan museo, Loviisan kaupunki

Tiivistelmä

Museoviraston rakennushistorian osasto toteutti 1.-14.9.2004 Loviisan maalinnoituksen inventoinnin. Päämääränä oli selvittää 1700- ja 1800-luvuilla rakennetun maalinnoituksen nykyinen kunto. Lisäksi pyrittiin täydentämään 1970-luvulla tehtyjä inventointeja.

Vuoden 2004 inventoinnissa löydettiin ainoastaan muutama uusi kohde. Maalinnoitus on nykyään lähes samassa kunnossa kuin 1970-luvulla. Merkittäviä tuhoja ei ole tapahtunut. Raviradan, urheilukentän ja hiihtostadionin luona sijaitsevien vallien päälle rakennetut tiet ja ulkoilupolut ovat kuitenkin vaurioittaneet rakenteita jonkin verran lisää.

Loviisan maalinnoituksen parhaiten säilynyt osa sijaitsee bastionien Ungern ja Rosén itä- ja pohjoispuolella olevassa metsikössä. Paikalla olevat varustukset ja linnoituksen aikainen työmaa-alue ovat hyvässä kunnossa. 1700-luvun linnoitusjärjestelmä on maastossa edelleen helposti hahmotettavissa.

1. Johdanto

Museoviraston rakennushistorian osasto toteutti 1.-14.9.2004 Loviisan maalinnoituksen inventoinnin. Päämääränä oli selvittää maalinnoituksen nykyinen kunto. Lisäksi pyrittiin täydentämään 1970-luvulla tehtyjä inventointeja¹. Käytettävissä olleen ajan puitteissa ehdittiin tarkastaa myös joitakin Loviisan ympäristössä sijaitsevia historiallisen ajan kiinteitä muinaisjäännöksiä². Tutkimuksen suorittivat FM Johanna Enqvist ja FM V.-P. Suhonen.

2. Historiallinen tausta

Loviisan maalinnoituksen rakentaminen sijoittuu vuosiin 1747–1775. Pääosa linnoitustöistä tehtiin vuosien 1749 ja 1756 välisenä aikana. Suunnitelman mukaan maalinnoituksen päälinnoitus olisi valmiina muodostanut kuusisakaraisen tähden. Jokaisen sakaran päähän oli tarkoitus sijoittaa kuningashuoneen jäsenen mukaan nimetty linnake (Adolf Fredrik, Lovisa Ulrika, Gustav, Carl, Fredrik Adolf, Sofia Albertina). Päälinnoituksen osalta rakennustyöt eivät kuitenkaan koskaan edenneet juuri maavalleja ja perustuksien pohjien kaivamista pidemmälle. Kivestä rakennettiin lopulta ainoastaan ulkovarustuksiin kuuluneet kaupungin länsipuolella sijainnut Harjun sarvilinnoitus ja itäreunalla olleet bastionit Rosén ja Ungern.³

Venäläiset rakensivat 1800-luvun alussa linnakkeen, jonka tarkoituksena oli ”kääntää” linnoitusjärjestelmä länteen päin. Kaupungin länsipuolella sijaitseva varustus esiintyy jo ruotsalaisten piirustuksissa, mutta 1750-luvulla tyydyttiin ilmeisesti tekemään vain perustustöitä. Alkuperäissuunnitelman mukaisen linnakkeen oli luultavasti määrä kuulua osin keskeneräiseksi jääneeseen Harjun sarvilinnoitukseen.⁴

3. Päämäärät

1) 1970-luvun inventointien täydentäminen: Vuosina 1973 ja 1977 suoritettut Loviisan maalinnoituksen inventoinnit ovat nykypäivän näkökulmasta katsoen enemmän tai vähemmän puutteellisia. Molemmissa tapauksissa pääsyyinä lienee inventointiin käytetyn ajan lyhyys.

2) Maalinnoituksen nykykunnan selvittäminen: Eräät maalinnoituksen osat ovat vaurioituneet 1970-luvun jälkeen. Lisäksi maalinnoituksen alueelle on viime vuosina kohdistunut jatkuvasti rakentamispaineita. Vuoden 2004 inventoinnissa pyrittiin selvittämään maalinnoituksen nykykunto. Hankittua tietoa on mahdollista käyttää sekä muinaisjäännösrajojen määrittämisessä että maalinnoitusta koskevia jatkotoimenpiteitä suunniteltaessa.

¹ Ojonon 1973; Heinämies 1977.

² Ks. V.-P. Suhonen 2005: Pernajan Sarvilahden kartanon torpat. Tarkastuskertomus. Museoviraston rakennushistorian osaston arkisto.

³ Sirén 1995, s. 8-10.

⁴ Ojonon 1973, s. 4.

4. Menetelmät

Loviisan maalinnoituksen inventoinnin valmisteluvaiheessa perehdyttiin sekä aiheeseen liittyvään tutkimuskirjallisuuteen että aiempien inventointien kertomuksiin. Arkistotutkimuksia ei aikataulullisista syistä johtuen tehty.

Inventointi suoritettiin maastossa perinteiseen tapaan kävelemällä järjestelmällisesti linnoitusalueen lävitse. Erityistä huomiota kiinnitettiin rakenteiden kuntoon ja kasvillisuuden määrään. Apukeinona hyödynnettiin Loviisan nykyiselle kaavakartalle asemoituja kaupunkia ja linnoitusta kuvaavia vuosien 1807 ja 1818 karttoja⁵.

Maalinnoituksen osien nimeämisessä noudatettiin Kati Heinämiehen vuonna 1977 tekemää jakoa⁶. Jokaisesta inventoidusta maalinnoituksen osasta kirjoitettiin kuvaukset. Kohteet dokumentoitiin valokuvaamalla dia- ja mustavalkofilmille. Uudet havainnot täydennettiin maalinnoituksesta vuonna 1977 piirrettyyn karttaan. Kaikista aiemmin tuntemattomista kohteista tehtiin lisäksi ns. inventointipiirroksia. Tulevaisuudessa koko maalinnoitus olisi kartoitettava moderneilla mittausvälineillä. Samalla olisi mahdollista määrittää muinaisjäännösalueiden tarkat rajat.

Inventoinnin käytännön toteutuksen suurin ongelma oli kasvillisuuden peittävyys. Tilanne parani jonkin verran syksyn edetessä inventoinnin aikana. Havaintovaikeuksien vuoksi inventointi on kuitenkin joiltain osin puutteellinen. Kaikkia mahdollisia rakenteita ei todennäköisesti löydetty. Toisaalta osa havaituista kohteista on epävarmoja.

Inventoinnin aikana luovuttiin alkuperäiseen suunnitelmaan kuuluneesta varustusten koekuopituksesta. Kentällä voitiin todeta maalinnoituksen muinaisjäännösvolyymien olevan sitä luokkaa, ettei pienillä koekuopilla olisi ollut mahdollista saada relevanttia tietoa rakenteista ja niiden ulottuvuuksista.

5. Maalinnoituksen eri osien arvosta

Loviisan maalinnoitus samoin kuin muut kaupunkialueilla sijaitsevat muinaisjäännökset ovat alituisen alttiina rakentamisen aiheuttamille paineille. Viime aikoina Loviisan maalinnoituksen varustuksia on uhannut mm. valaistun sprintteriradan rakentaminen. Mikä sitten on maalinnoituksen muinaisjäännösarvo? Vastaus kysymykseen riippuu siitä tarkastellaanko linnoituksen osia erikseen vai yhtenä kokonaisuutena. Jos maalinnoitusta käsitellään yksittäisinä kontekstistaan erillään olevina osina, on selvää, että joukkoon mahtuu varsin erikuntoisia ja -arvoisia rakenteita. Toiset ovat joko kokonaan tai lähes täysin tuhoutuneita. Toiset ovat puolestaan miltei alkuperäisessä asussaan. Jos linnoitusta pidetään yhtenä kokonaisuutena, vähentää pienen merkityksettömältäkin tuntuvan osan tuhoutuminen aina sen arvoa.

⁵ Karttatyön suoritti harjoittelija Erica Österlund

⁶ Heinämies 1977.

6. Kohdeluettelo

Kohteet 1-2: Bastionit Ungern ja Rosén

Bastioneja Ungern ja Rosén ei tarkastettu vuoden 2004 inventoinnin yhteydessä.

Kohde 3: Vallit Saaristotien ja Kotkantien risteyksessä

Saaristotien ja Kotkantien risteyksen kohdalla olevat vallit jaettiin inventoinnissa pohjoisesta etelään osiin A-F. Kohde on erittäin hyvässä kunnossa; ainoastaan kasvillisuutta on paikoitellen melko runsaasti. Raivaamalla vallin päällystää ja sisäpuolelle jäävää aluetta saataisiin näkymä bastion Ungernilta itään päin avoimeksi. Samalla tulisivat ymmärrettäviksi sekä bastionin paikan valinnan syyt että puolustusjärjestelmän kokonaisuus.

Osa A

Pohjoisessa sijaitseva vallin osa A on erittäin hyvässä kunnossa. Vallin päällä näkyvät edelleen sekä vallikäytävä että rintasuoja. Vallin pituus on noin 40 metriä, leveys noin 20 metriä ja korkeus noin 4-5 metriä. Vallikäytävä erottuu selkeänä 4-5 metriä leveänä terassinä. Vallikäytävän ulkoreunalla oleva rintasuoja on parhaimmillaan 1,5 metriä korkea. Rintasuojan leveys vaihtelee metrillä viiteen metriin.

Kuva 1: Kohde 1, osa A. Vallin sisäisivua.
Kuvaaja: V.-P. Suhonen

Vallin pohjoispää on kärsinyt jonkin verran vaurioita Vanhan Viipurintien levennyksen yhteydessä. Tällä kohdalla rintasuojan päälle on myös rakennettu vallin itäpuolella sijaitsevaan omakotitaloon kuuluva pikkumökki. Lisäksi tontilla olevat autonromut ym. roskat ovat aivan vallissa kiinni.

Vallin juurella idässä on heikkoja merkkejä vallihaudasta. Hauta näyttää tuhoutuneen omakotitalojen rakentamisen yhteydessä.

Valli on sekametsän, heinikon ja pensaiden peitossa. Alueella on myös jonkin verran raivausjätettä.

Osa B

Vallin osa B on erittäin näyttävä siitä huolimatta, etteivät rintasuoja ja vallikäytävä enää erotu. Vallin pituus on noin 100 metriä, leveys noin 20 metriä ja korkeus noin 2-3 metriä. Ulkosivulla on vallihaudan jäännös. Koillispuolen etuluiska on erittäin jyrkkä, kaakkoispäädystä on todennäköisesti poistettu maata. Etuluiskan alla oleva vallihaudan jäännös, kosteikkoalue, laajenee sähkölinjan kohdalla lammikoksi ja jatkuu ojana luoteeseen. Oja leikkaa vallin osien A ja B välisen kulman eteläpuolelta. Lähes osan B keskikohdassa on matala, valliin nähden kohtisuorassa oleva noin 3 metriä leveä aukko. Kyseessä saattaa olla ampumasektorin jäännös.

MV/RHO 125533:13

Kuva 2: Kohde 3, osa B. Vallin lakea.
Kuvaaja: V.-P. Suhonen

Vallin päällä on pohjoisessa erittäin tiheä aluskasvillisuus ja joitakin puuntaimia. Etelämpänä vallin laella on muutamia järeämpiä mäntyjä ja katajia, nuorta koivumetsää ja huomattavasti vähemmän aluskasvillisuutta. Vallin molemmat sivut ovat vesakoituneet.

Osa C-F

Saaristotien ja Kotkantien risteyksen koillispuolella olevat vallin osat C-F ovat vanhaa laidunta. Vallit erottuvat matalana noin 40 metriä leveänä luiskana, jonka läpi on kaivettu useita oja. Vallien kulmat ovat edelleen havaittavissa. Kasvillisuuden raivauksen jälkeen myös rintasuoja ja vallikäytävä saattaisivat olla osissa D ja E ainakin osittain hahmotettavissa. C osan pituus on noin 120 metriä, D:n 50 metriä, E:n 40 metriä ja F:n 40 metriä. Valleja on hävinnyt rakennettaessa sekä teitä että bastion Ungernin vierellä olevaa pysäköintialuetta.

Vallin osan C noin 2 metriä korkea sisäsivu on lähes pystysuora. Vallin sisäpuolisella alueella kasvaa tiheä vesakko.

MV/RHO 125533: 7

Kuva 3: Kohde 3, osat C-F. Vallien luiskaa.
Kuvaaja: V.-P. Suhonen

Kohde 4: Bastion Rosénin takaiset vallit

Bastion Rosénin itäpuolinen maavalli jaettiin inventoinnissa pohjoisesta etelään osiin A-E. Kohde on muuten Loviisan maalinnoituksen parhaiten säilyneitä osia paitsi, että se on täysin umpeen kasvanut. Raivaamalla vallia saataisiin näkymä bastion Rosénilta itään päin avoimeksi. Samalla tulisivat ymmärrettäviksi sekä bastionin paikan valinnan syyt että puolustusjärjestelmän kokonaisuus.

Vallihaudat, luiskat, rintasuoja ja vallikäytävä näkyvät enemmän tai vähemmän selvästi koko vallin matkan. Vallin korkeus vaihtelee neljästä metristä pohjoisen lähes kymmeneen metriin. Vallikäytävän leveys on noin 2-10 metriä. Rintasuojan korkeus on noin 1-2 metriä.

Osa A

Vallin osan A pituus on noin 85 metriä, leveys noin 20–30 metriä ja korkeus noin 4-10 metriä. Vallin päällä näkyvät edelleen sekä vallikäytävä että rintasuoja. Vallikäytävä erottuu 2-10 metriä leveänä terassina. Vallikäytävän ulkoreunalla oleva rintasuoja on parhaimmillaan noin kaksi metriä korkea. Rintasuojan leveys vaihtelee kolmesta viiteen metriin. Osan A ulkosivulla, sen pohjoispuolella, on lohkottuja kiviä sekä noin 0,5 metriä leveä syvennys, joka on todennäköisesti vallihaudan jäännös.

Vallin rintasuojassa on kaksi leikkausta, jotka saattavat olla ampumasektorien jäännöksiä. Kolmas leikkaus on vallin osien A ja B välissä. Valli on jonkin verran vaurioitunut maanoton ja vallin juurella kulkevan polun vuoksi.

Valli on tiheän nuoren sekametsän peitossa. Aluskasvillisuuden määrä vaihtelee vallin eri osissa.

Vallin osan A kohdalta etelään bastion Rosénille johtaa noin 2 metriä leveä ja metrin korkea kivistä ja maasta koostuva penkere. Penkere kääntyy bastionin viereltä kohti linnoituksen luoteispuolella olevaa nuolenmuotoista varustusta (kohde 5).

Osa B

Vallin osan B pituus on noin 80 metriä, leveys noin 20 metriä ja korkeus noin 4 metriä. Vallin päällä näkyvät edelleen sekä vallikäytävä että rintasuoja. Vallikäytävä erottuu 5-10 metriä leveänä terassina. Vallikäytävän ulkoreunalla oleva rintasuoja on parhaimmillaan noin 2 metriä korkea. Rintasuojan leveys on noin 5 metriä. Osan B etuluiska on hieman loivempi kuin vallin muiden osien.

Vallin sisäisivulla on vallihaudan jäännöksiä. Vallin pohjoisosan halki on tehty ulkoilupolku. Vallin eteläpuolen leikkaa oja (ampumasektori?).

Valli on tiheän sekametsän peitossa. Aluskasvillisuutta on muuten vähän, paitsi osan eteläpäässä. Vallin päällä on vanhojen lehtipuiden lisäksi myös jonkin verran kaatuneiden puiden runkojen, risujen ja oksien muodostamaa jätettä.

Kuva 4: Kohde 4, osa B. Vallin sisäisivua.
Kuvaaja: V.-P. Suhonen

Osa C

Vallin osan C pituus on noin 70 metriä, leveys noin 20 metriä ja korkeus noin 4 metriä. Vallikäytävä ja rintasuoja erottuvat edelleen lähes koko vallin matkan. Vallikäytävän ja rintasuojan välinen kulma muuttuu osien C ja B kulmaa kohden vähemmän selkeäksi. Vallikäytävä on noin 5-10 metriä leveä terassi. Vallikäytävän ulkoreunalla oleva rintasuoja on parhaimmillaan noin 2 metriä korkea. Rintasuojan leveys on noin 5-10 metriä.

Vallin sisäisivulla on vallihaudan jäännöksiä, mutta niitä on vaikea erottaa korkean aluskasvillisuuden alta. Vallin eteläosan katkaisee koko sen korkeudelta noin 10 metriä leveä aukko, jonka pohjalla virtaa oja.

Valli on sekametsän peitossa. Aluskasvillisuuden määrä vaihtelee vallin eri osissa; itäpäädyssä on vaikeakulkuista ja tiheää lehtipuuvesakkoa. Sähkölínjan kohdalla vallin päällä on runsaasti raivausjätettä.

MV/RHO 125533:23

Kuva 5: Kohde 4, osa C. Vallin ulkosivua.
Kuvaaja: V.-P. Suhonen

Osa D

MV/RHO 125533:22

Kuva 6: Kohde 4, osa D. Vallin sisäsivua.
Kuvaaja: V.-P. Suhonen

Vallin osan D pituus on noin 40 metriä, leveys noin 20 metriä ja korkeus noin 4 metriä. Ulkosivulla vallihaudan pohjan ja rintasuojan välinen korkeusero on noin 10 metriä. Vallin päällä näkyvät edelleen sekä vallikäytävä että rintasuoja. Vallikäytävä on noin 5 metriä leveä terassi. Vallikäytävän ulkoreunalla oleva rintasuoja on noin 1-2 metriä korkea ja 5 metriä leveä.

Vallin molemmilla sivuilla on vallihaudan jäännöksiä. Itäpuolella vallihauta erottuu laajana kosteikkoalueena.

Valli on tiheän sekametsän peitossa. Aluskasvillisuuden määrä vaihtelee vallin eri osissa. Paikoitellen maassa on raivausjätettä.

Osa E

MV/RHO 125533: 16

Kuva 7: Kohde 4, osa E. Vallin lakea ja vesakon peitossa olevaa vallikäytävää.
Kuvaaja: V.-P. Suhonen

Vallin osan E pituus on noin 25 metriä, leveys noin 20 metriä ja korkeus noin 4 metriä. Vallin päällä näkyvät edelleen sekä vallikäytävä että rintasuoja. Vallikäytävä on noin 5-10 metriä leveä terassi. Vallikäytävä puuttuu osien D ja E kulmasta ja jatkuu hieman kapeampana osassa E. Vallikäytävän ulkoreunalla oleva rintasuoja on parhaimmillaan noin 2 metriä korkea. Rintasuojan leveys on noin 5 metriä.

Vallin molemmilla sivuilla on vallihaudan jäännöksiä.

Valli on vesakoituneen sekametsän peitossa. Vallin eteläpää on vaurioitunut Vanhan Viipurintien levennyksen yhteydessä.

Kohde 5: Bastion Rosénin luoteispuolella oleva nuolenmuotoinen varustus

Bastion Rosénin luoteispuolella oleva nuolenmuotoinen varustus kuuluu Loviisan maalinnoituksen parhaiten säilyneisiin osiin. Kohde on kuitenkin pahasti vesakoitunut ja raivauksen tarpeessa.

Vallin itä-länsisuuntaisen pohjoissiiven pituus on noin 80 metriä. Rintavarustuksen ja etuluiskan yhteisleveys on noin 30 metriä. Rintavarustuksen korkeus on noin 2-3 metriä. Luiskan korkeus on noin 1-1,5 metriä. Luiskan edessä on vallihaudan jäännös. Luiskan päällä on nykyään ulkoilupolku. Rintavarustuksen kohdalla ja luiskan pohjoispuolella kasvaa sekametsää.

Vallin pohjois-eteläsuuntaisen itäsiiven pituus on noin 80 metriä. Rintavarustuksen ja etuluiskan yhteisleveys on noin 30 metriä. Rintavarustuksen korkeus on noin 2-3

metriä. Luiskan korkeus on noin 1-1,5 metriä. Luiskan edessä vallihaudan kohdalla on nykyään puro. Luiskan päällä kasvaa sankka ruohikko ja pensaikko.

MV/RHO 125533: 28

Kuva 8: Kohde 5. Pohjoissiiven rintavarustusta.
Kuvaaja: V.-P. Suhonen

Kohde 6: Bastion Adolf Fredrikin pohja ja työmaa-alue

Bastion Adolf Fredrikin perustuksia varten kaivettu pohjakaavaltaan nuolenmuotoinen oja on nykyään veden täyttämä.

Bastionin pohjan itä-länsisuuntaisen pohjoissiiven pituus on noin 100 metriä ja leveys noin 10 metriä. Ojan länsipään matalassa vedessä näkyy jonkin verran muokattuja kiviä.

Perustuksen pohjan pohjois-eteläsuuntaisen itäsiiven pituus on noin 90 metriä ja leveys noin 20 metriä.

MV/RHO 125533: 32

Kuva 9: Kohde 6. Bastion Adolf Fredrikin pohja.
Kuvaaja: V.-P. Suhonen

Bastionin pohjan molemmilla rannoilla kasvaa sekametsää. Sisäsivulla on noin 3-4 metriä korkea luiska ja terassi. Terassin päällä vielä 1970-luvun lopulla olleesta rakennuksesta on jäljellä vain betoninen perustus.

Bastion Adolf Fredrikin pohjaa kiertää luoteesta koilliseen linnoituksen aikainen työmaa-alue. Paikalla on runsaasti lohkottuja ja louhittuja kiviä. Louhikot keskittyvät maaston korkeimmille kohdille ja niiden ympäristöön: pieniä kallionpaljastumia on porattu ja mahdollisesti myös räjäytetty rikki. Osassa kivistä on poranjälkiä. Työmaa-alueelta löydettiin inventoinnin aikana kolme louhosta. Koillisessa on noin 10 x 20 metriä laaja louhos, joka on täynnä kiviä ja raivausjätettä. Louhoksen edustalla kulkee puru-/hihtorata. Lännessä on jalkapallokentän viereisessä metsikössä kahdessa kohtaa avokalliota louhimisen jälkiä.

MV/RHO 125533: 38

Kuva 10: Kohde 6, louhos.
Kuvaaja: V.-P. Suhonen

Kohde 7: Ulkoilumajan pohjoispuoliset vallit

Ulkoilumajan pohjoispuoliset maavallit jaettiin inventoinnissa lännestä itään osiin A-E. Vallin paikka erottuu edelleen siitä huolimatta, että sen yhteyteen on rakennettu hiihtostadion ja sen päällä kulkee hiekkatie/ulkoilupolku. Jos vallin ulkosivun kasvillisuutta raivattaisiin, varustus näkyisi Helsinki-Kotka tielle (E18) saakka.

Osa A

Vallin osan A pituus on noin 70 metriä ja leveys noin 20–30 metriä. Vallin sisäsivun korkeus on noin 1-2 metriä ja ulkosivun korkeus noin 3 metriä. Vallin laella on hiekkatie. Vallin päällä ja sivuilla kasvaa nurmikkoa. Ulkoreuna on lisäksi paikoin pensakoitunut.

Osa B

Vallin osan B pituus on noin 80 metriä ja leveys noin 20–30 metriä. Vallin sisäsivun korkeus on noin 1-2 metriä ja ulkosivun korkeus noin 3-4 metriä. Vallin laella on

ulkoilupolku. Vallin päällä ja sivuilla kasvaa nurmikkoa. Ulkoreunalla on lisäksi jonkin verran pensaikkoa.

Kuva 11: Kohde 6, osat A-B.
Kuvaaja: V.-P. Suhonen

Osa C-E

Vallin osat C-E erottuvat edelleen, mutta ovat pahasti ruohikon, pensaikon, vesakon ja raivausjätteen peitossa. Lisäksi vallien päällä kulkee ulkoilupolku. Kasvillisuuden vuoksi vallin osien C-E rakenteista ei saatu täyttä selvyttä. Myöskään vuonna 1977 havaittua vallihautaa ei kyetty paikallistamaan varmuudella. Vuoden 1977 inventoinnissa vallihaudaksi määritelty alue vallin pohjoispuolella vaikuttaa kuitenkin ympäristöään kosteammalta runsaan ja rehevän kasvillisuutensa perusteella.

Vallin osan C pituus on noin 60 metriä ja leveys luiskineen noin 40 metriä. Vallin sisäsivun korkeus on noin 3 metriä. Vallin päällä kulkeva tie katkaisee osan C ja on ilmeisesti madaltanut rakenteita huomattavasti. Vallin eteläpuolella, sen sisäpuolella, on kosteikkoalueena erottuvia vallihaudan jäännöksiä. Osien C ja D etelä- ja länsipuolella on runsaasti raivausjätettä.

Vallin osan D pituus on noin 30 metriä ja leveys noin 10 metriä. Vallissa on kuoppia, ja se on täysin korkean aluskasvillisuuden ja raivausjätteen peitossa. Pohjoispäädyssä maan pinta on rikki, ja näkyvissä on fajanssia, lasia ja punasaviastioiden fragmentteja.

Vallin osa E on epäselvä, aluskasvillisuuden ja raivausjätteen peittämä. Valli ikään kuin katoaa vähitellen metsään, päättyen viimeistään pururadan reunaan.

Kohde 8: Urheilukentän vallit

Vallien ulkomuoto on muuttunut täysin alkuperäisestä, kun ne on muokattu urheilukentän katsomoksi. Vallien välinen kulma erottuu kuitenkin edelleen. Vallit ovat lähes samanlaisessa kunnossa kuin vuonna 1977. Länsipuoli on kuitenkin vaurioitunut jonkin verran lisää hiekkatien rakentamisen yhteydessä.

MV/RHO 125533: 42

Kuva 12: Kohde 8. Katsomoksi muokattuja valleja.
Kuvaaja: V.-P. Suhonen

Vallin luode-kaakkoissuuntaisen sivun pituus on noin 200 metriä ja leveys noin 20 metriä. Vallin korkeus on noin 2 metriä. Vallin urheilukentän puoleinen osa on nurmikkoa. Vallin ulkosivun edustalla on luode-kaakkosuuntainen noin 70 metriä pitkä ja 10 metriä leveä louhos ja sekametsää. Ulkosivulla on myös kaksi vallin suuntaista kaivantoa, joista ulompi saattaa olla vallihaudan jäännös. Sisempi kaivanto on moderni.

Vallin lounais-koillissuuntaisen sivun pituus on noin 100 metriä ja leveys noin 20 metriä. Vallin korkeus on noin 3 metriä. Vallin päällä kasvaa nurmikkoa. Vallin ulkoreunan edustalla on hiekkatie, joka on leikannut vallin kulmaa.

Kohde 9: Ravirataa sivuava ja siitä lounaaseen jatkuva valli

Ravirataa sivuava ja siitä lounaaseen jatkuva valli jaettiin inventoinnissa lännestä itään osiin A-E. Vallin paikka erottuu edelleen siitä huolimatta, että sen yhteyteen on rakennettu ravirata ja ratsastuspolkuja. Kohde on muuttunut ajan kuluessa niin paljon, ettei valliin kuuluneita rakenneosia ole enää mahdollista erottaa.

Osa A

Vallin osan A pituus on noin 160 metriä ja leveys luiskineen noin 30 metriä. Sisäsivun korkeus on noin metri. Vallin laella kulkee ratsastuspolku ja sen pohjoispuolella on hevoshaka. Vuonna 1977 havaitusta vallihaudasta on ainoastaan heikkoja merkkejä. Vallin eteläpuolella on omakotitaloja hyvin hoidettuine pihoineen. Osa vallista on kasvimaana.

MV/RHO 125533: 54

Kuva 13: Kohde 9, osa A. Vallin lakea.
Kuvaaja: V.-P. Suhonen

Osa B

Vallin osan B pituus on noin 80 metriä ja leveys luiskineen noin 30 metriä. Sisäsivun korkeus on noin metri. Vallin laella kulkee ratsastuspolku, jolle on ilmeisesti ajettu soraa. Vallin länsipuolella oleva kosteikko saattaa olla vallihaudan jäännös.

Vallin ympärillä on lehtipuuvaltaista sekametsää. Vallin sisäpuolisella alueella metsä on avoimempaa ja nuorempaa.

Osa C

Vallin osan C pituus on noin 90 metriä ja leveys luiskineen noin 30 metriä. Sisäsivun korkeus on noin metri. Vallin laella kulkee ratsastuspolku, jolle on ilmeisesti ajettu soraa. Vallin luoteispuolella on hevoshaka. Vuonna 1977 havaitusta vallihaudasta on jäljellä ainoastaan heikkoja merkkejä.

Vallin ympärillä on sekametsää. Vallin sisäpuolisella alueella metsä on avoimempaa ja nuorempaa.

Osa D

Vallin osan D pituus on ollut noin 60 metriä ja leveys luiskineen noin 30 metriä. Valli erottuu nykyään ympäristöstään ainoastaan pienenä penkereenä, jonka lounaispuolella on hevoshaka ja talli. Varustus on käytännössä tuhoutunut.

Osa E

Raviradan katsomoksi muokattu valli. Vallin pituus on noin 260 metriä, leveys noin 20 metriä ja korkeus noin metri. Vallin koillispuolella, sen sisäpuolella, on korkeaa aluskasvillisuutta ja matalia lehtipuita kasvava kosteikko, joka saattaa olla

vallihaudan jäännös. Lounaispäässä vallin sisäsivu on jyrkempi ja sen juurella on selkeä oja. Lounaispääty on jäänyt osittain tien ja rakennuksen alle.

MV/RHO 125533: 50

Kuva 14: Kohde 9, osa E. Vallin lakea.
Kuvaaja: V.-P. Suhonen

Osa F

Valli katoaa täysin osien E ja F kulmassa. Sen jälkeen valli erottuu ainoastaan epäselvänä kumpareena, jonka päällä kulkee ratsastuspolku. Polun suuntaisesti kulkevalla osuudella on rintavarustuksen rakenteiden sijainti paikoitellen hahmotettavissa. Muuten polku on madaltanut vallia huomattavasti ja tuhonnut rakenteet lähes täydellisesti.

Vallin kaakkoispuoleinen maasto on matalasta aluskasvillisuudesta ja lehtipuista koostuvaa ryteikköä. Vallin sisäpuolella on kiviä, joissa on porausjälkiä. Maan pinta on osittain rikki, ja näkyvissä on punasavikeramiikkaa ja posliinia. Vallin päällä on kiviä ja kaatuneita puita.

Kohde 10: Harjun sarvilinnake

Harjun sarvilinnakkeesta on jäljellä enää kaksi katkelmaa.

Oltermanninkatu 11

Suhteellisen hyvässä kunnossa olevan sarvilinnoituksen katkelman itäpuolella on yksityispiha ja länsipuolella pysäköintialue. Kaakko-luodesuuntaisen muurin pituus on noin 30 metriä, leveys noin 10 metriä ja korkeus noin 5 metriä. Muurissa on kaksi länteen suuntautuvaa ampuma-aukkoa. Muurin itäpuolella on merkkejä kasemateista.

MV/RHO 125533: 55

Kuva 15: Kohde 10. Sarvilinnoitus , Oltermanninkatu 11.
Kuvaaja: V.-P. Suhonen

Itäinen tullikatu 4 – Aleksanterinkatu 12

Vuoden 1977 inventointikertomuksen mukaan rakennuksen kivijalassa pitäisi olla katkelma länsi-luode-itä-kaakkosuuntaista muuria⁷. Kyseessä on ilmeisesti vuoden 2004 inventoinnissa havaittu pysäköintialueen lounaiskulmassa sijaitseva noin neljä metriä pitkä luode-kaakkosuuntainen muuri. Muuri on osittain kasvillisuuden peitossa, mutta muuten suhteellisen hyvässä kunnossa

MV/RHO 125533: 54

Kuva 16: Kohde 10. Sarvilinnoituksen katkelma.
Kuvaaja: V.-P. Suhonen

⁷ Heinämies 1977.

Kohde 11: Lammikko ja maavalli Kappelinpuistossa

MV/RHO 125533: 57

Kuva 18: Kohde 11. Lammikko Kappelinpuistossa.
Kuvaaja: V.-P. Suhonen

Kappelinpuiston eteläosassa on bastion Carlin perustusten kaivamisen yhteydessä syntynyt lammikko. Lammikon luode-kaakkosuuntaisen siiven pituus on noin 55 metriä ja leveys noin 10–20 metriä. Lounais-koillissuuntaisen siiven pituus on noin 30 metriä ja leveys noin 10 metriä.

Kappelinpuiston länsireunalla on ilmeisesti bastion Carlin perustuksen pohjasta kaivetuista maamassoista syntynyt noin 20 metriä leveä ja noin metrin korkea maavalli. Vuoden 1977 inventoinnin mukaan kyseessä olisi pohjakaavaltaan nuolimainen kohouma. Syksyllä 2004 näytti kuitenkin siltä, että rakenne olisi huomattavasti katkelmallisempi. Lisäksi vallin kulmat vaikuttivat oletettua pyöreämmiltä. Kappelirakennuksen pohjoispuolinen pysäköintialue ja puistotiet ovat tuhonneet vallia.

Kohde 12: Ortodoksisen kellotapulien kumpare

Bastion Gustafin perustusten kaivuun yhteydessä syntyneen noin 20 x 20 metriä laajan kumpareen päällä on nykyään kellotapuli. Paikalla on hyvin hoidettua nurmikkoa ja muutama lehtipuu.

MV/RHO 125533: 61

Kuva 19: Kohde 12. Ortodoksisen kellotapulien kumpare.
Kuvaaja: V.-P. Suhonen

Kohde 13: Linja-autoaseman valli

Bastion Gustafin perustusten kaivuun yhteydessä syntynyt noin 30 x 50 metriä laaja valli. Vallin muoto on nykyään epämääräinen sen vuoksi, että siitä on lohkottu reunoja sekä pysäköintialueeksi että taksiaseman tiloiksi. Lisäksi vallin pohjoiskulmassa on noin 0,3 -0,5 metriä halkaisijaltaan olevista harmaakivistä tiilensekaista laastia sideaineena käyttäen muurattu noin 4 x 2,5 metriä laaja kellari, joka on täynnä roskia.

MV/RHO 125533: 63

Kuva 20: Kohde 12. Linja-autoaseman valli.
Kuvaaja: V.-P. Suhonen

Kohde 14: Valli Garnisonin itäpuolella

MV/RHO 125533: 64

Kuva 21: Kohde 14, valli Garnisonin itäpuolella.
Kuvaaja: V.-P. Suhonen

Ilmeisesti bastion Lovisa Ulrican perustusten kaivuun yhteydessä syntynyt noin 50 x 20 metriä laaja valli. Joen rannalla sijaitsevan vallin laelle on tehty vuoden 1977 inventoinnin jälkeen kävelytie. Vallin päältä laskeutuvat kiviportaavat alas joen rantaterassille, jota on vahvistettu kivillä noin 15 metrin matkalta. Valli on rannan puolelta vesakoitumassa olevaa lehtimetsää. Vallin itäpuolella on omakotitalojen aidattuja pihvoja.

Kohde 15: Kappelinpuiston kallio

MV/RHO 125533: 65

Kuva 22: Kallio Kappelinpuistossa.
Kuvaaja: V.-P. Suhonen

Kappelinpuiston pohjoispäässä koulun vierellä on noin 30 x 16 metriä laaja osittain muokattu kallio. Alaosa on luonnonkalliota, mutta yläosassa ja reunoilla on

kivenlohkareita, joissa on poranjälkiä. Lisäksi kivenlohkareilla ympäröity noin 8 x 10 metriä laaja tasainen laki on keinotekoinen.

Kallio on nyky muodossaan ihmisen muokkaama. Kallion laella on ilmeisesti ollut huvimaja⁸. Kallion voimakas käsittely saattaa kuitenkin viitata siihen, että paikka liittyisi jollain tavalla maalinnoitukseen. Kalliosta on mahdollisesti louhittu raaka-ainekiviä.

Kohde 16: Bastionien Ungern ja Rosén välissä oleva kuopanne

Kuhlefeldinkadun länsipuolella sekametsää kasvavalla kumpareella on noin 32 metriä pitkä, 22 metriä leveä ja 2 metriä syvä pohjakaavultaan suorakulmainen kuopanne. Inventoinnin yhteydessä ei saatu varmuutta siitä, oliko kyseessä maalinnoituksen osa. Samalle paikalle on kuitenkin merkitty vuoden 1767 suunnitelmakarttaan raveliini⁹. Kyseessä voisi siten olla raveliinin perustuksia varten kaivettu kuoppa.

Kohde 17: Venäläinen linnoitus

Venäläisen linnoituksen alueella Chiewitzinkadun ja Jakob Forsselinkadun välissä on yhä havaittavissa vallitusta muistuttavia sorteineita pengermiä. Pohjois-eteläsuuntaisen vallin jäännöksiä on noin 200 metrin matkalla kolmessa kohdassa. Valli on paikoitellen täysin hävinnyt. Esimerkiksi vielä 1970-luvulla Oltermanninkadun ja Chiewitzinkadun risteyksessä sijainnut vallin osa on kadonnut kokonaan.

Eteläosa A

MV/RHO 125533: 68

Kuva 23: Venäläinen linnoitus, eteläosa.
Kuvaaja: V.-P. Suhonen

⁸ Heinämies-Valo 1977.

⁹ Ericsson 1939, fig. 28.

Venäläisen linnoituksen parhaiten säilynyt osa sijaitsee Chiewitzinkadun eteläpäässä kirkon vierellä. L-kirjaimen muotoisen vallin pituus on noin 40 metriä, leveys noin 10 metriä ja korkeus noin 2 metriä. Vallin molemmilla sivuilla on kylmämuurattua harmaakivimuuria. Valli rajoittuu lännessä omakotitalon tonttiin, idässä puistoon ja pohjoisessa kerrostaloon. Vallia on ilmeisesti muokattu koillispuolelta puiston rakentamisen yhteydessä ja mahdollisesti pengerretty kaakkoispuolelta omakotitalon pihaa tehtäessä. Vallin päällä kasvaa pensaikkoa ja lehtipuuta.

Keskiosa B

Kerrostalon länsipuolella on noin 20 x 20 metriä laaja ja metrin korkea terassi, jonka päällä on pensasaidan ympäröimä lasten leikkipaikka. Terassin pohjoisreunalla on jonkin verran tukikiveystä.

MV/RHO 125533: 70

Kuva 24: Venäläinen linnoitus, keskiosa.
Kuvaaja: V.-P. Suhonen

Pohjoisosa C

Pihaterassin pohjoispuolella on heinikkoa ja pensaikkoa kasvava jättömaa, jonka länsilaidalla, suhteellisen jyrkässä leikkauksessa, on vallin jäännöksiä. Valli on huonossa kunnossa, sillä sen molemmilta puolilta on otettu maata. Vallin korkeus vaihtelee metrillä kolmeen metriin. Vallin länsipuolella näkyy paikoitellen vallin tukena ollutta kiveystä, joka on sortunut ja valunut rinnettä alas. Vallin etuluiskan kohdalla kasvaa vesakoitunutta sekametsää. Vallin kerrostaloa vastapäätä olevassa pohjoispäädyssä on viiden metrin matkalla näkyvissä noin 0,5–0,7 metriä korkea kivillä vahvistettu osuus. Vallin päällä on myös paljon isoja irtokiviä (halkaisija 0,5-1 metriä), jotka on kasattu paikalle todennäköisesti linnoituksen rakentamisen jälkeen. Valli rajautuu pohjoisesta omakotitalon tonttiin ja lännessä puistoon.

Kohde 18: Mylly ja silta bastion Ungernin länsipuolella

Vuodelta 1874 peräisin olevaan Senaatinkarttaan on merkitty bastion Ungernin länsipuolelle mylly¹⁰. Paikka on nykyään täysin aluskasvillisuuden ja sekametsän peitossa. Itse mylly erottuu joen itäpuolella olevana noin 10 x 5 metriä laajana kumpareena, jota kiertää noin metrin levyinen uoma. Kasvillisuuden seasta ei erotu maanpäällisiä rakenteita.

Noin kuusi metriä myllyn paikasta pohjoiseen on tiheässä vesakossa siltapenger (pato?). Harmaakivistä kylmämuurattu pengeri on noin 13 metriä pitkä, 2 metriä leveä ja 0,6–1 metriä korkea. Penkereen kohdalla lännessä joen vastarannalla on jonkin verran kiviä.

Kuva 25: Myllynpaikka.
Kuvaaja: V.-P. Suhonen

7. Tulokset

Museoviraston rakennushistorian osasto toteutti 1.-14.9.2004 Loviisan maalinnoituksen inventoinnin. Päämääränä oli selvittää 1700- ja 1800-luvuilla rakennetun maalinnoituksen nykyinen kunto. Lisäksi pyrittiin täydentämään 1970-luvulla tehtyjä inventointeja.

Maalinnoitus on nykyään lähes samassa kunnossa kuin 1970-luvulla. Merkittäviä tuhoja ei ole tapahtunut. Raviradan, urheilukentän ja hiihtostadionin luona sijaitsevien vallien päälle ja ympärille rakennetut tiet ja ulkoilupolut ovat kuitenkin vaurioittaneet rakenteita jonkin verran lisää.

Inventoinnissa löydettiin ainoastaan muutama uusi kohde. Sen sijaan jo tunnettujen linnoituksen osien rakenteista pystyttiin saamaan aiempaa yksityiskohtaisempaa tietoa. Esimerkiksi vuonna 1977 tehtyyn linnoituskarttaan voitiin lisätä rintasuojien, vallihautojen ja vallikäytävien paikkoja. Tulevaisuudessa koko maalinnoitus olisi

¹⁰ Senaatinkartta IX-36, Loviisa, v. 1874.

kartoitettava moderneilla mittausvälineillä. Samalla olisi mahdollista määrittää muinaisjäännösalueiden tarkat rajat.

Loviisan maalinnoituksen varustuksia voidaan pitää nyt suoritettun inventoinnin jälkeen hyvin tunnettuina. Kenttätöiden yhteydessä saatua aineistoa on mahdollista hyödyntää tulevaisuudessa mm. määritettäessä muinaisjäännösrajoja ja tehtäessä opastauluja. Erityistä huomiota olisi jatkossa kiinnitettävä linnoituksen hyvin säilyneeseen itäosaan, missä ajanjakson linnoitusjärjestelmä on maastossa edelleen helposti hahmotettavissa.

Helsingissä torstai, 23. joulukuuta 2004

FM Johanna Enqvist

FM V.-P. Suhonen

Lähteet ja kirjallisuus

Lähteet

Kansallisarkisto

Senaatinkartat, Loviisa IX-36, v. 1874.

Museoviraston rakennushistorian osaston arkisto

Heinämies, Kati 1977: Loviisan maalinnoituksen inventointi 3.-6.5.1977.

Museovirastorakennushistorian osaston arkisto.

Heinämies, Kati & Laine, Veijo 1977: Loviisan maalinnoituksen kartta.

Puhtaaksi piirretty & kenttäpiirros. Museovirastorakennushistorian osaston arkisto.

Ojonen, Lasse 1973: Kertomus hum.kand Lasse Ojosen virkamatkasta Loviisaan 14.-16.8.1973. Museoviraston rakennushistorian osaston arkisto.

Pohjola, Anna-Riitta 2001: Linnake Fredrik Adolfista komendantin puutarhaan – Loviisan viheralueet 1700-luvulta nykypäivään. Opinnäytetyö. Mikkelin ammatti-instituutti, luonnonvara-ala.

Kirjallisuus

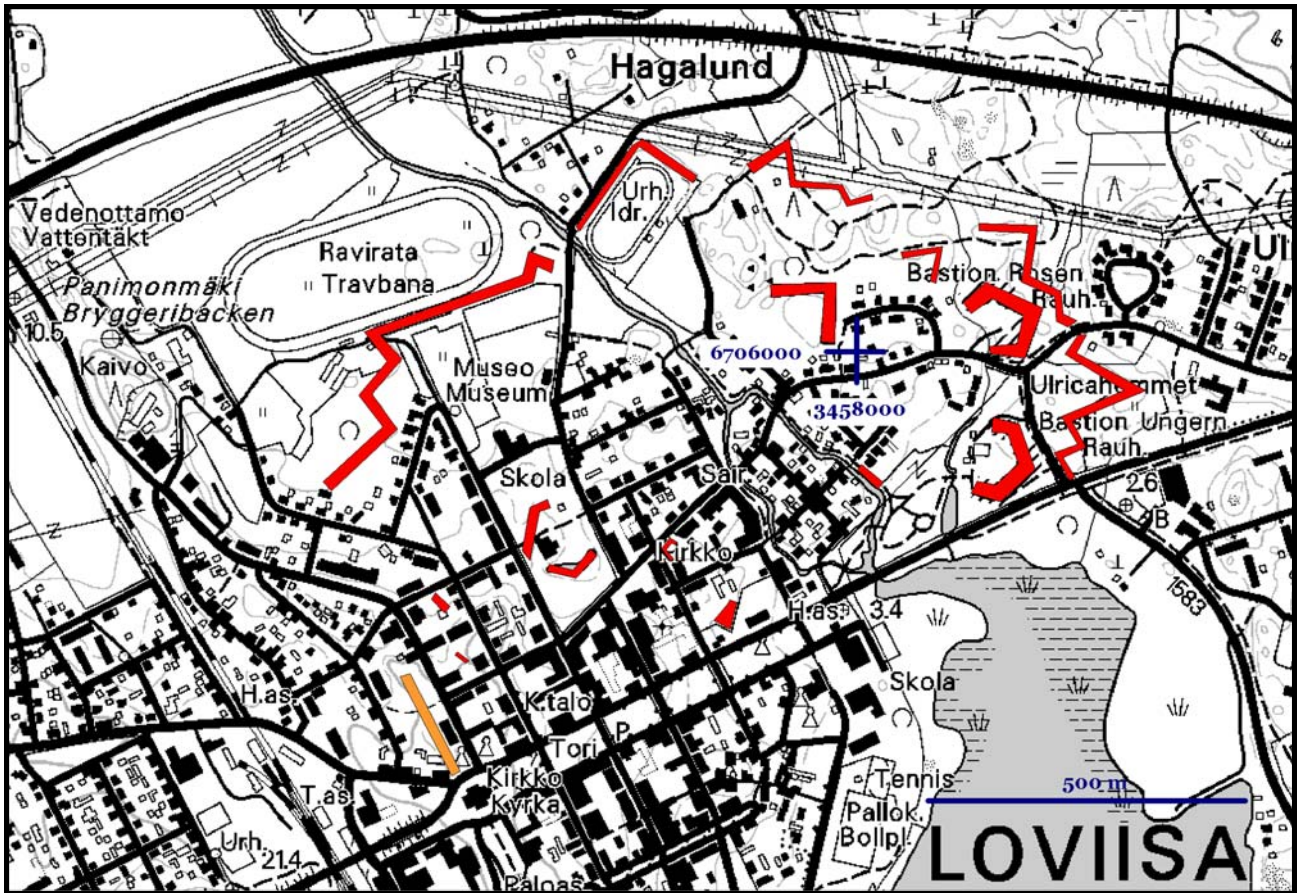
Ericsson, Ernst 1937: Kungliga fortifikationens historia IV, 9. Stockholm.

Ericsson, Ernst 1939: Kungliga fortifikationens historia IV, 10. Stockholm.

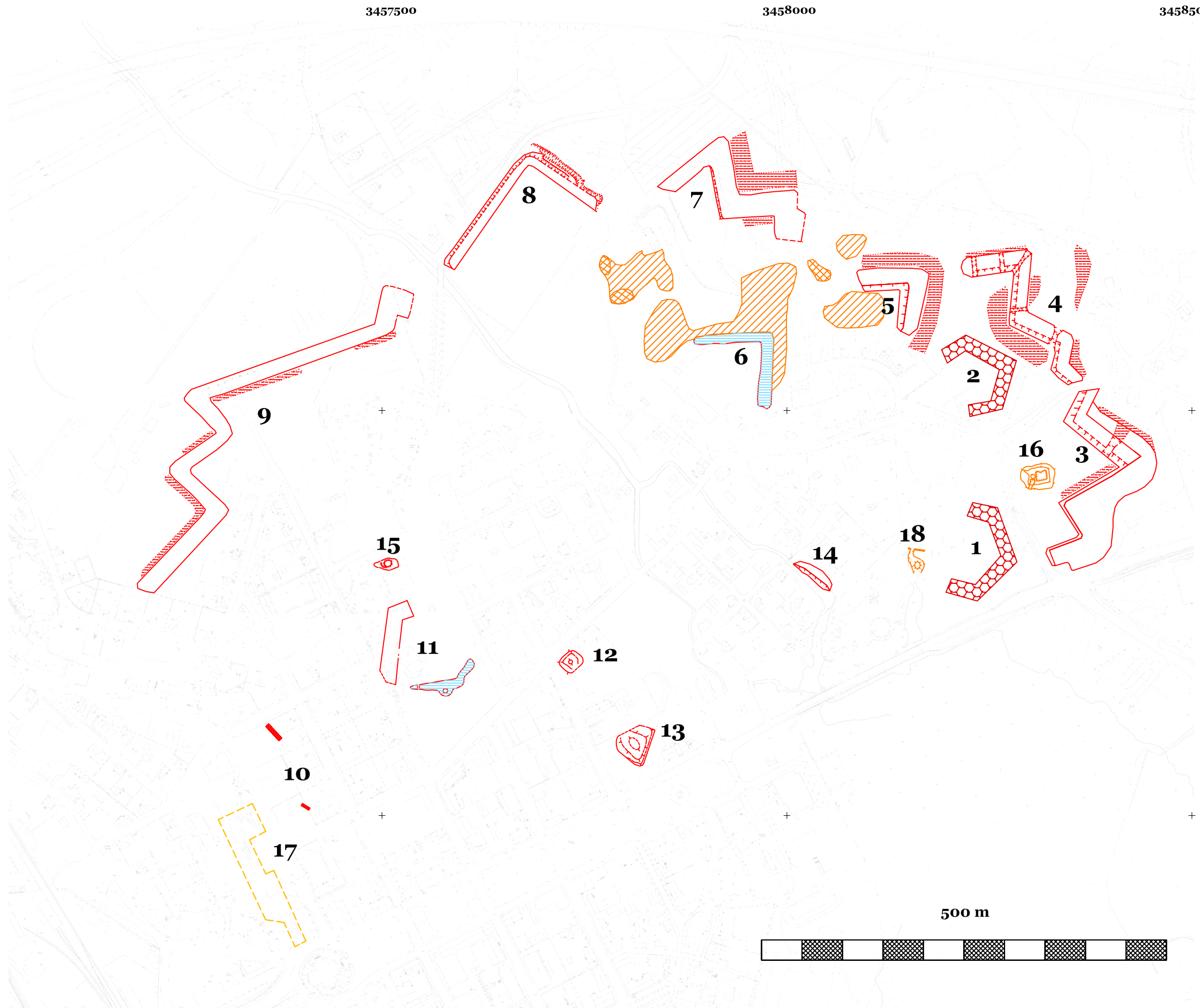
Sirén, Olle 1995: Loviisan kaupungin historia 1745-1995. Loviisa.

Peruskarttaote

Pk 3021 12 (PerusCD 2002/Museovirasto)

- Loviisan maalinnoitus (1700-l.)
- Venäläinen linnoitus (1800-l.)

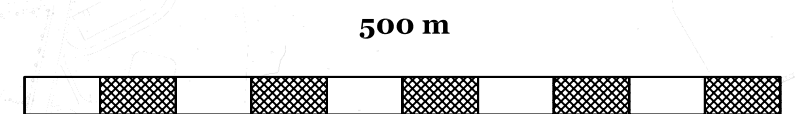

- 1 = Bastion Ungern
- 2 = Bastion Rosén
- 3 = Vallit Saaristotien ja Kotkantien risteyksessä
- 4 = Bastion Rosénin takaiset vallit
- 5 = Bastion Rosénin luoteispuolella oleva nuolenmuotoinen varustus
- 6 = Bastion Adolf Fredrikin pohja ja työmaa-alue
- 7 = Ulkoilumajan pohjoispuoliset vallit
- 8 = Urheilukentän vallit
- 9 = Ravirataa sivuava ja siitä lounaaseen jatkuva valli
- 10 = Harjun sarvilinnake
- 11 = Lammikko ja maavalli Kappelinpuistossa
- 12 = Ortodoksisen kellotapulin kumpare
- 13 = Linja-autoaseman valli
- 14 = Valli Garnisonin itäpuolella

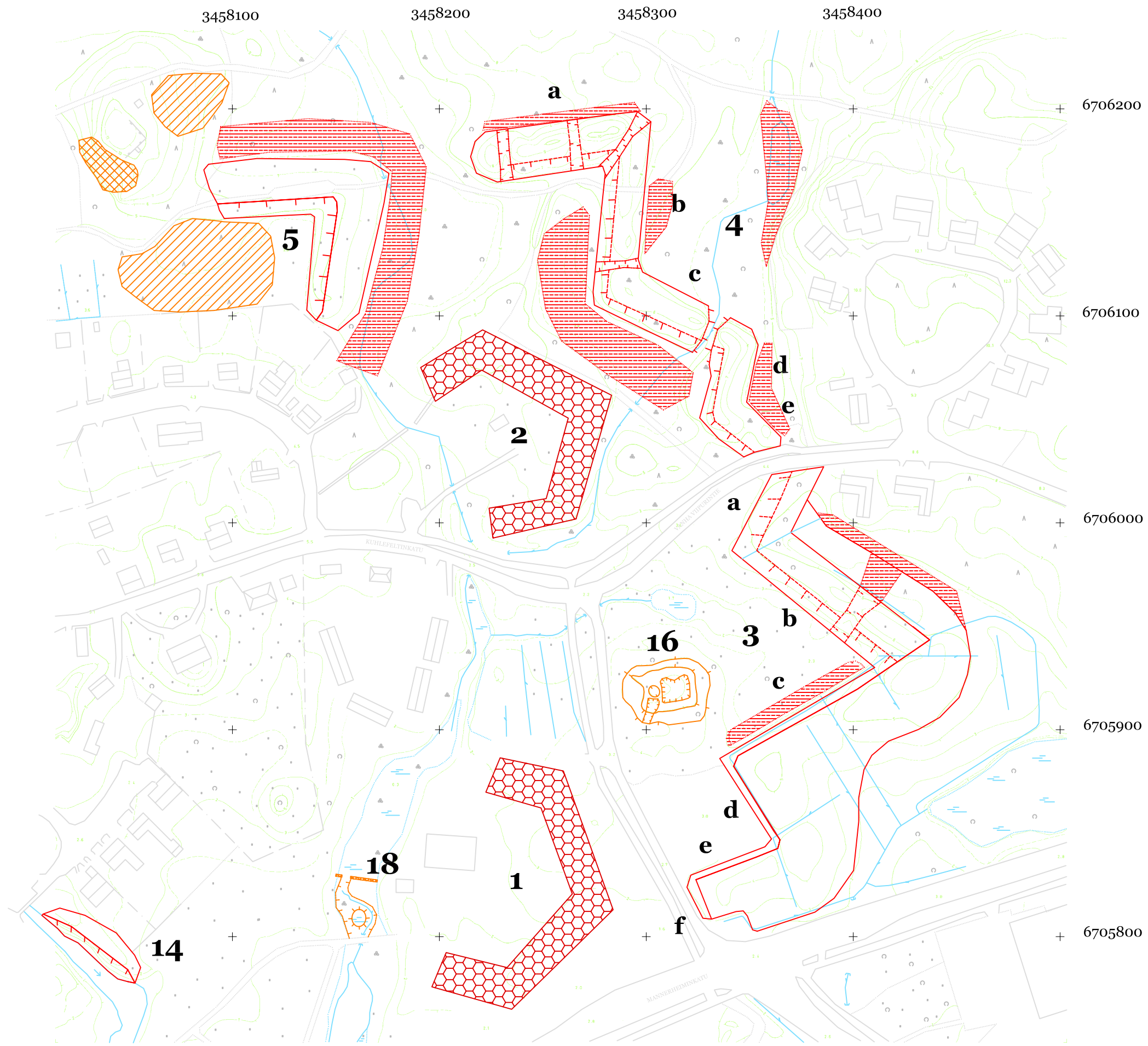
- 15 = Kappelinpuiston kallio
- 16 = Bastionien Ungern ja Rosén välissä oleva kuopanne
- 17 = Venäläinen linnoitus
- 18 = Mylly ja patosilta bastion Ungernin länsipuolella

N

- Vallihaudan jäännöksiä
- Työmaa-alue
- Louhos

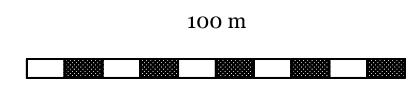

<p>LOVIISA Loviisan maalinnoituksen inventointi <small>J. Enqvist & V.-P. Suhonen 2004</small></p>	<p>Pohjakartta: Loviisan kaupungin tekninen keskus Yleiskartta, kohteet 1 -18 Mk 1:5000</p>
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI K. Heinämies & V. Laine 1977 J. Enqvist 1.-14.9.2004</p>	<p>MUSEOVIRASTO, RAKENNUSHISTORIAN OSASTON ARKISTO</p>
<p>Puht. piirt. J. Enqvist 2004</p>	<p>Liite 2: kartta 1</p>

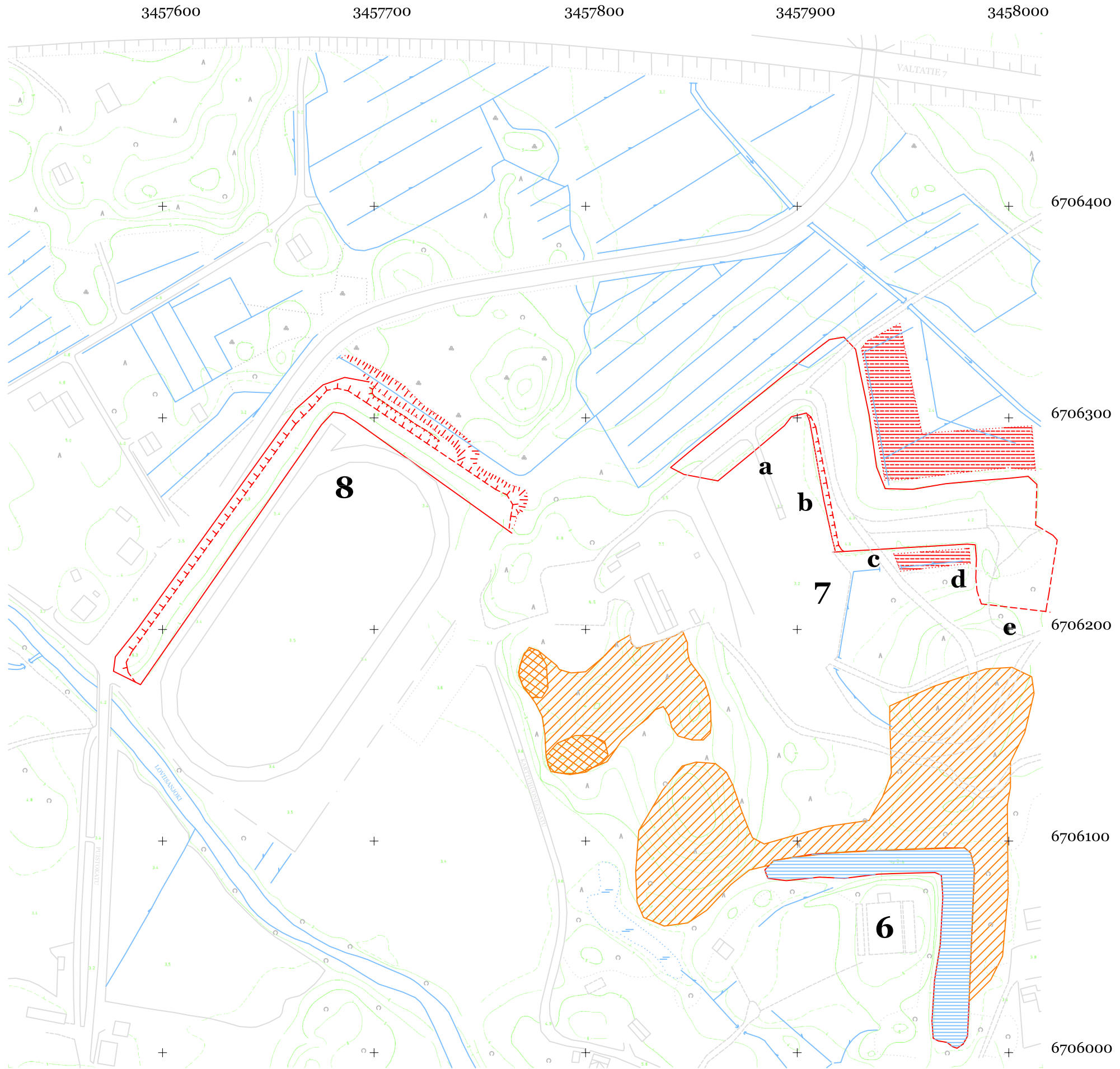

- 1 = Bastion Ungern
- 2 = Bastion Rosén
- 3 = Vallit Saaristotien ja Kotkantien risteyksessä
- 4 = Bastion Rosénin takaiset vallit
- 5 = Bastion Rosénin luoteispuolella oleva varustus
- 14 = Valli Garnisonin itäpuolella
- 16 = Bastionien Ungern ja Rosén välissä oleva kuopanne
- 18 = Mylly ja patosilta bastion Ungernin länsipuolella

- Vallihaudan jäännöksiä
- Työmaa-alue
- Louhos

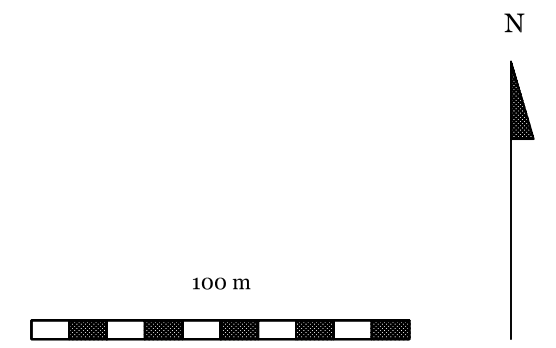

<p>LOVIISA Loviisan maalinnoituksen inventointi J. Enqvist & V.-P. Suhonen 2004</p>	<p>Pohjakartta: Loviisan kaupungin tekninen keskus Kohteet 1 - 5, 14, 16 ja 18 Mk 1:2000</p>
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI K. Heinämies & V. Laine 1977 J. Enqvist 1.-14.9.2004</p>	<p>MUSEOVIKASTO, RAKENNUSHISTORIAN OSASTON ARKISTO</p>
<p>Puht. piirt. J. Enqvist 2004</p>	<p>Liite 3 : kartta 1</p>

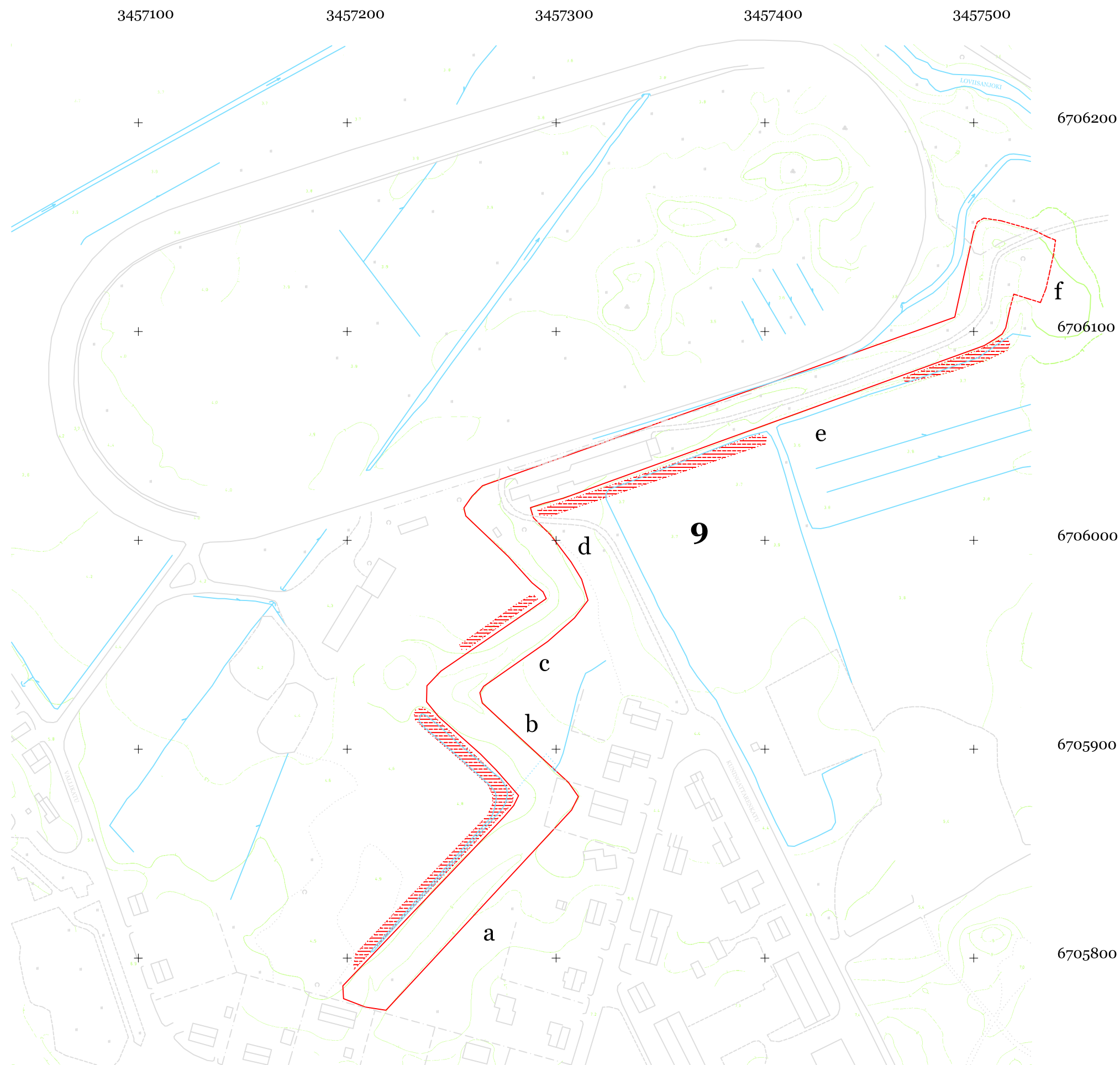

- 6 = Bastion Adolf Fredrikin pohja
- 7 = Ulkoilumajan pohjoispuoliset vallit
- 8 = Urheilukentän vallit

- Vallihaudan jäännöksiä
- Työmaa-alue
- Louhos

<p>LOVIISA Loviisan maalinnoituksen inventointi J. Enqvist & V.-P. Suhonen 2004</p>	<p>Pohjakartta: Loviisan kaupungin tekninen keskus Kohteet 6 - 8 ja työmaa-alue Mk 1:2000</p>
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI K. Heinämies & V. Laine 1977 J. Enqvist 1.-14.9.2004</p>	<p>MUSEOVIRASTO, RAKENNUSHISTORIAN OSASTON ARKISTO</p>
<p>Puht. piirt. J. Enqvist 2004</p>	<p>Liite 3 : kartta 2</p>

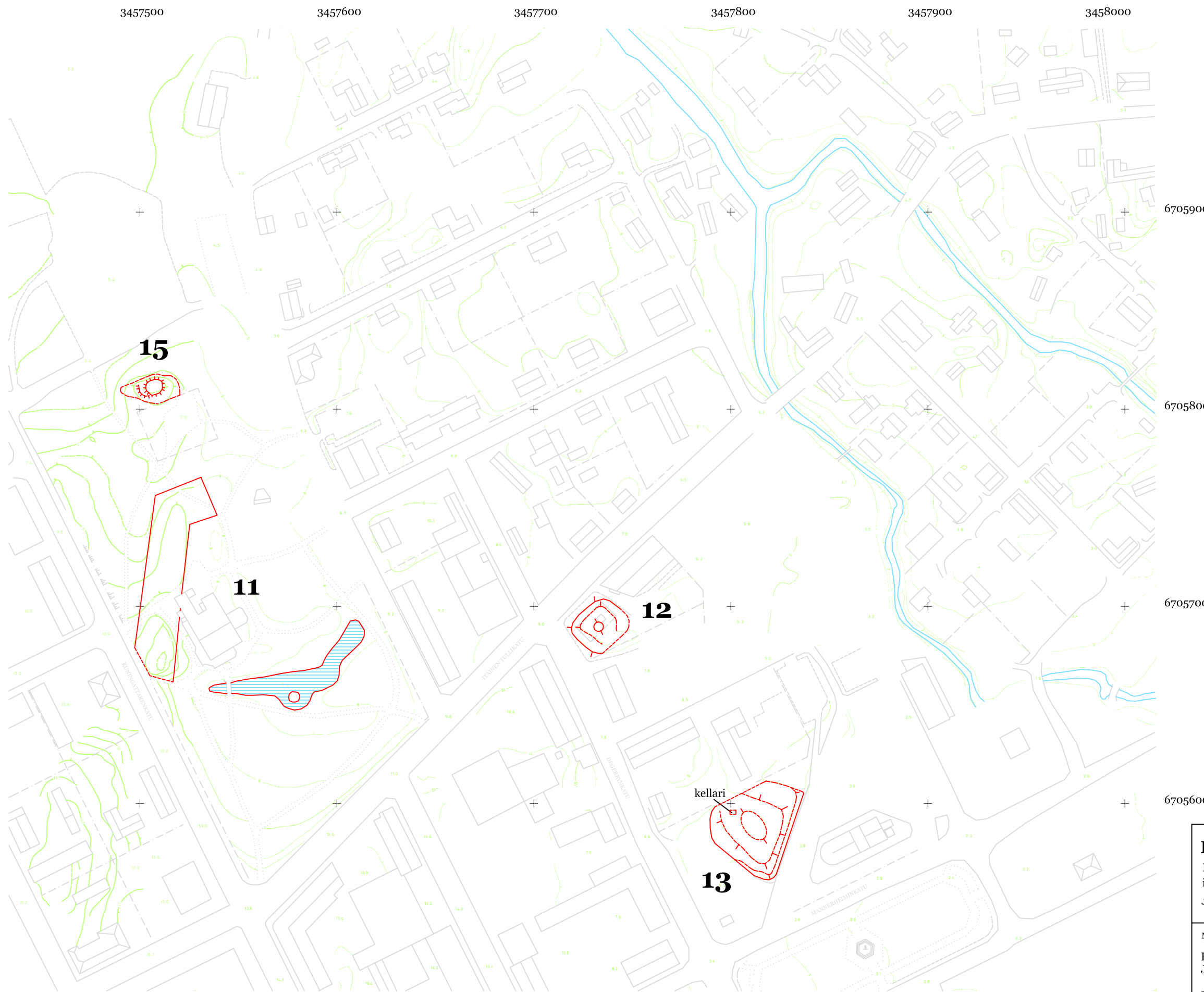

9 = Ravirataa sivuava ja siitä lounaaseen jatkuva valli

 Vallihaudan jäännöksiä

<p>LOVIISA Loviisan maalinnoituksen inventointi J. Enqvist & V.-P. Suhonen 2004</p>	<p>Pohjakartta: Loviisan kaupungin tekninen keskus Kohde 9 Mk 1:2000</p>
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI K. Heinämies & V. Laine 1977 J. Enqvist 1.-14.9.2004</p>	<p>MUSEOVIRASTO, RAKENNUSHISTORIAN OSASTON ARKISTO</p>
<p>Puht. piirt. J. Enqvist 2004</p>	<p>Liite 3 : kartta 3</p>

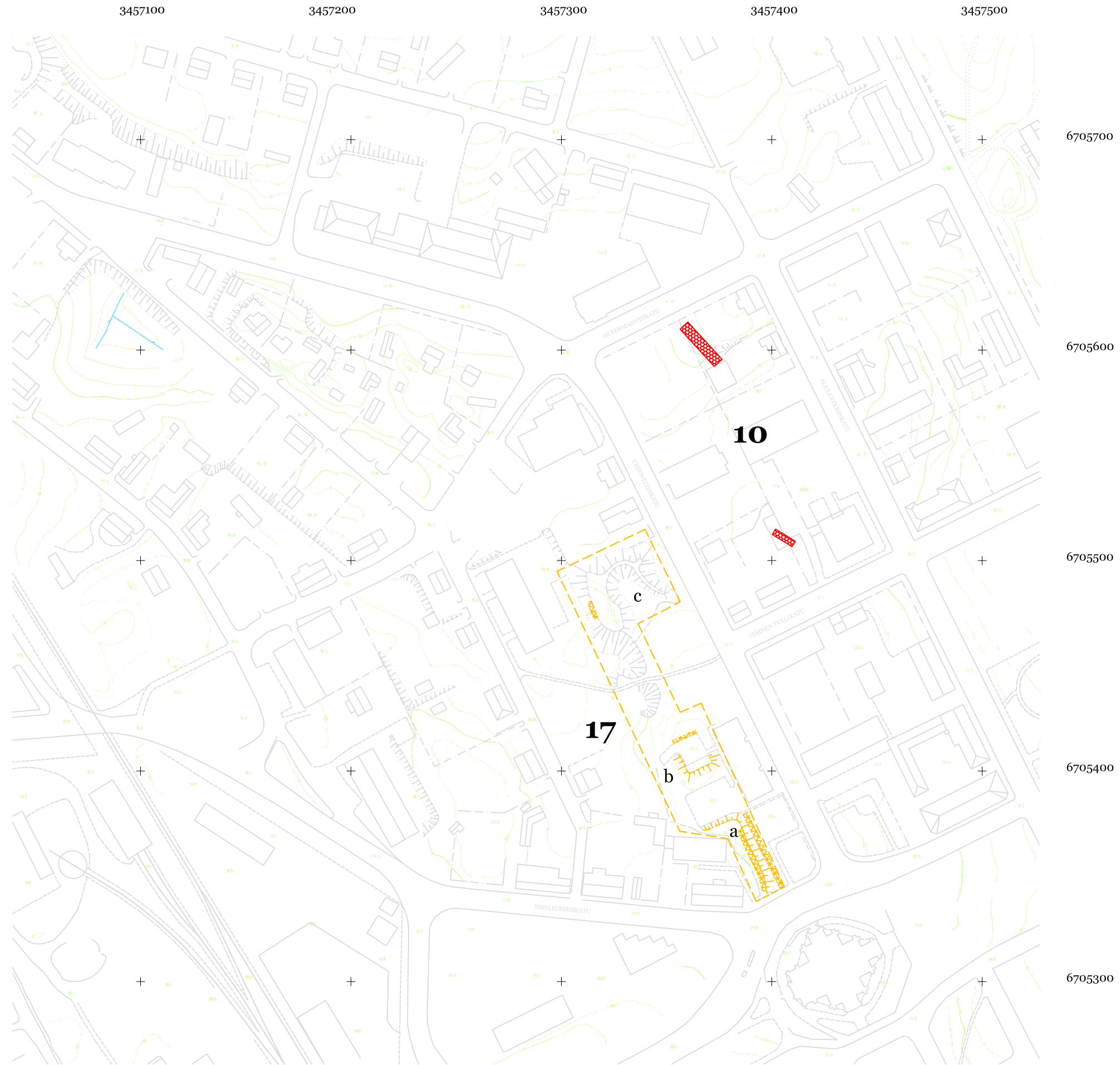
- 11 = Lammikko ja maavalli
Kappelinpuistossa
- 12 = Ortodoksisen kellotapulin
kumpare
- 13 = Linja-autoaseman valli
- 15 = Kappelinpuiston kallio

<p>LOVIISA Loviisan maalinnoituksen inventointi J. Enqvist & V.-P. Suhonen 2004</p>	<p>Pohjakartta: Loviisan kaupungin tekninen keskus Kohteet 11-13 ja 15 Mk 1:2000</p>
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI K. Heinämies & V. Laine 1977 J. Enqvist 1.-14.9.2004</p>	<p>MUSEOVIRASTO, RAKENUSHISTORIAN OSASTON ARKISTO</p>
<p>Puht. piirt. J. Enqvist 2004</p>	<p>Liite 3 : kartta 4</p>

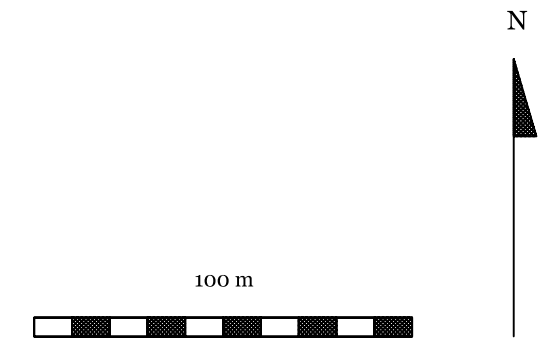
15 = Kappelinpuiston kallio

<p>LOVIISA Loviisan maalinnoituksen inventointi J. Enqvist & V.-P. Suhonen 2004</p>	<p>Pohjakartta: Loviisan kaupungin tekninen keskus Kohde 15, yksityiskohta Mk 1:200</p>
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI K. Heinämies & V. Laine 1977 J. Enqvist 1.-14.9.2004</p>	<p>MUSEOVIRASTO, RAKENNUSHISTORIAN OSASTON ARKISTO</p>
<p>Puht. piirt. J. Enqvist 2004</p>	<p>Liite 3 : yksityiskohta kartasta 4</p>

17 = Venäläinen linnoitus

 Kivivahvistuksia

<p>LOVIISA Loviisan maalinnoituksen inventointi J. Enqvist & V.-P. Suhonen 2004</p>	<p>Pohjakartta: Loviisan kaupungin tekninen keskus Kohteet 10 ja 17 Mk 1:2000</p>
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI K. Heinämies & V. Laine 1977 J. Enqvist 1.-14.9.2004</p>	<p>MUSEOVIKASTO, RAKENNUSHISTORIAN OSASTON ARKISTO</p>
<p>Puht. piirt. J. Enqvist 2004</p>	<p>Liite 3 : kartta 5</p>

Liite 4

Loviisa Maalinnoitus 2004

Diapositiivit MV/RHO 125533: 1-80

Alanumero	Kohde	Aihe	Suunta
1	3c-f	Vallit Saaristotien ja Kotkantien risteyksessä kuvattuna bastion Ungernin laelta.	W
2	3c-f	Vallit Saaristotien ja Kotkantien risteyksessä kuvattuna bastion Ungernin laelta.	NW
3	3	Bastion Ungernin ja vallien välissä oleva metsikkö.	SW
4	2	Bastion Rosen kuvattuna bastion Ungernin päältä	S
5	3c-f	Saaristotien ja Kotkantien risteyksessä olevat vallit	E
6	3c-d	Saaristotien ja Kotkantien risteyksessä olevat vallit	SE
7	3c-d	Saaristotien ja Kotkantien risteyksessä olevat vallit	SW
8	3a	Puuston peitossa olevaa vallia	NW
9	3a	Kasvillisuuden peitossa oleva rintasuojakuva kuvattuna katvatieltä	W
10	3a	Kasvillisuuden peitossa oleva vallin päällystä.	NE
11	3b	Kasvillisuuden peitossa oleva vallia. Kuvattuna vallin sisäisivulta.	NE
12	3b	Kasvillisuuden peitossa oleva vallia. Kuvattuna vallin sisäisivulta.	SW
13	3b	Vallin lakea	NW
14	3b	Vallin lakea	SE
15	4e	Katvatie ja rintasuojakuva	SE
16	4e	Katvatie kuvattuna rintasuojan päältä.	SE
17	4e-d	Vallin osien e ja d välinen kulma	SW
18	4d	Vallin lakea	SW
19	4d	Vallin lakea	S
20	4b	Vallin ulkosivua	S
21	4b	Katvatie ja rintasuojakuva	S
22	4a-b	Vallin osien a ja b välinen kulma	SW
23	4a	Katvatie ja rintasuojakuva	E
24	4a	Vallin sisäisivua	S

Alanumero	Kohde	Aihe	Suunta
25	4a	Vallin sisäsivua	SE
26	4	Bastion Rosenin ja linnoituksen osa 4:n välissä oleva metsikkö.	W
27	5	Vallin laella kulkeva ulkoilutie	E
28	5	Vallin lakea ja sisäpuolta	NW
29	5	Vallin sisäsivua	SE
30	5	Vallin sisäsivua	S
31	5	Vallin sisäsivua	SW
32	6	Bastion Fredrik Adolfin pohja, kärki	NE
33	6	Bastion Fredrik Adolfin pohja, itäsiipi	N
34	6	Bastion Fredrik Adolfin pohja, pohjoissiipi	W
35	6	Työmaa-alue bastion Fredrik Adolfin itäpuolella	NW
36	6	Työmaa-alue bastion Fredrik Adolfin itäpuolella	S
37	6	Työmaa-alue bastion Fredrik Adolfin pohjoispuolella	S
38	6	Työmaa-alue bastion Fredrik Adolfin pohjoispuolella, louhos	SW
39	7a-b	Vallin osien a ja b kulma ulkosivulta.	NE
40	7a-b	Vallin osien a ja b kulma ulkosivulta.	NE
41	7a-b	Vallin osien a ja b kulma sisäsivulta.	SW
42	7a-c	Vallia	SE
43	7c-d	Vallin osien c ja d kulma sisäsivulta.	W
44	8	Vallin sisäsivua	S
45	8	Vallin sisäsivua	SE
46	8	Vallin sisäsivua, itäsiipi	E
47	8	Vallin sisäsivua	SE
48	8	Vallin itäsiiven eteläpäätty	S
49	9f	Vallin päällä kulkeva tie	SW
50	9e	Raviradan katsomoksi muokattua vallia	NE
51	9e	Raviradan katsomoksi muokattua vallia, sisäsivua	S
52	9d	Vallin sisäsivua	E
53	9b-c	Vallin osien b ja c kulma	NE
53	9a	Vallia	NE

Alanumero	Kohde	Aihe	Suunta
54	10	Parkkipaikan kulmassa oleva katkelma Harjun sarvilinnoitusta	NE
55	10	Harjun sarvilinnoituksen katkelma	E
56	11	Bastion Carlin perustusten kaivamisen yhteydessä syntynyt lammikko	S
57	11	Bastion Carlin perustusten kaivamisen yhteydessä syntynyt lammikko	E
58	11	Puistossa oleva nuolimainen kohouma, länsiosaa	SE
59	11	Puistossa oleva nuolimainen kohouma, länsiosaa	SW
60	11	Puistossa oleva nuolimainen kohouma, länsiosaa	E
61	12	Ortodoksisen kellotapulin kumpare	SW
62	13	Linja-autoaseman valli	NE
63	13	Linja-autoaseman valli	SE
64	14	Valli Garnisonin itäpuolella	S
65	15	Kappelipuiston pohjoispuolella oleva rakenne?	NE
66	16	Bastionien Ungern ja Rosen välissä oleva kuopanne	SW
67	16	Bastionien Ungern ja Rosen välissä oleva kuopanne	NE
68	17	Venäläisten linnoitus, eteläosa	S
69	17	Venäläisten linnoitus, eteläosa, ulkosivu	SW
70	17	Venäläisten linnoitus, keskiosa	S
71	17	Venäläisten linnoitus, pohjoisosa	SE
72	17	Venäläisten linnoitus, pohjoisosa, ulkosivua	W
73	17	Venäläisten linnoitus, pohjoisosa, ulkosivua	SW
74	18	Myllynpaikka bastion Ungernin länsipuolella	NE
75	18	Myllynpaikka bastion Ungernin länsipuolella	SW
76	1	Sarvilahden torppa 1	
77	2	Sarvilahden torppa 2	
78	3	Sarvilahden torppa 3	
79	4	Sarvilahden torppa 4	

Liite 5

Loviisa maalinnoitus 2004

Mustavalkonegatiivit MV/RHO 125534: 1-87

Alamumero	Kohde	Aihe	Suunta
1	3c-f	Vallit Saaristotien ja Kotkantien risteyksessä kuvattuna bastion Un	NW
2	3	Bastion Ungernin ja vallien välissä oleva metsikkö.	SW
3	3a	Puuston peitossa olevaa vallia	NW
4	3a	Kasvillisuuden peitossa oleva rintasuojakuva katvetieltä	W
5	3a	Kasvillisuuden peitossa oleva rintasuojakuva katvetieltä	
6	3a	Kasvillisuuden peitossa oleva vallin päällystä.	NE
7	3b	Kasvillisuuden peitossa oleva vallia. Kuvattuna vallin sisäsvulta.	NE
8	3b	Kasvillisuuden peitossa oleva vallia. Kuvattuna vallin sisäsvulta.	SW
9	3b	Vallin lakea	NW
10	3b	Vallin lakea	SE
11	3c-f	Saaristotien ja Kotkantien risteyksessä olevat vallit	E
12	3c-d	Saaristotien ja Kotkantien risteyksessä olevat vallit	SE
13	3c-f	Saaristotien ja Kotkantien risteyksessä olevat vallit	SW
14	7a-b	Vallin osien a ja b kulma ulkosivulta.	NE
15	7a-b	Vallin osien a ja b kulma sisäsvulta.	SW
16	7a-c	Vallia	SE
17	7c-d	Vallin osien c ja d kulma sisäsvulta.	W

Alamumero	Kohde	Aihe	Suunta
18	5	Vallin lakea	NW
19	5	Vallin sisäsivua	S
20	5	Vallin sisäsivua	SE
21	5	Vallin laella kulkeva ulkoilutie	E
22	4e	Katvetie ja rintasuoja	SE
23	4e	Katvetie kuvattuna rintasuojan päältä.	SE
24	4e	Katvetie kuvattuna rintasuojan päältä.	SE
25	4d	Vallin lakea	SW
26	4b	Vallin ulkosivua	S
27	4b	Katvetie ja rintasuoja	S
28	4a-b	Vallin osien a ja b välinen kulma	SW
29	4a	Katvetie ja rintasuoja	E
30	4a	Vallin sisäsivua	S
31	4a	Vallin sisäsivua	SE
32	4	Bastion Rosenin ja linnoituksen osa 4:n välissä oleva metsikkö.	W
33	9a	Vallia	NE
34	9b-c	Vallin osien b ja c kulma	SE
35	9b-c	Vallin osien b ja c kulma	SE
36	9b-c	Vallin osien b ja c kulma	NE
37	9d	Vallin sisäsivua	E
38	9e	Raviradan katsomoksi muokattua vallia	NE
39	9f	Vallin päällä kulkeva tie	SW

Alamumero	Kohde	Aihe	Suunta
40	9e	Raviradan katsomoksi muokattua vallia	S
41	6	Bastion Fredrik Adolfin pohja, itäsiipi	N
42	6	Bastion Fredrik Adolfin pohja, kärki	NE
43	6	Työmaa-alue bastion Fredrik Adolfin pohjoispuolella, louhos	SW
44	6	Työmaa-alue bastion Fredrik Adolfin itäpuolella	S
45	6	Bastion Fredrik Adolfin pohja, pohjoissiipi	W
46	6	Työmaa-alue bastion Fredrik Adolfin pohjoispuolella	S
47	6	Työmaa-alue bastion Fredrik Adolfin pohjoispuolella	SE
48	8	Vallin sisäsivua	S
49	8	Vallin sisäsivua, itäsiipi	E
50	8	Vallin sisäsivua	S
51	8	Vallin itäsiiven eteläpääty	S
52	8	Vallin sisäsivua	NE
53	11,15	Kappelinpuiston pohjoispuolella oleva rakenne?	NE
54	11,15	Kappelinpuiston pohjoispuolella oleva rakenne?	W
55	11,15	Kappelinpuiston pohjoispuolella oleva rakenne?	NE
56	11	Puistossa oleva nuolimainen kohouma, länsiosaa	SW
57	11	Puistossa oleva nuolimainen kohouma, länsiosaa	SE
58	11	Bastion Carlin perustusten kaivamisen yhteydessä syntynyt lammik	S
59	11	Bastion Carlin perustusten kaivamisen yhteydessä syntynyt lammik	NE
60	11	Puistossa oleva nuolimainen kohouma, länsiosaa	NE
61	11	Puistossa oleva nuolimainen kohouma, länsiosaa	NE

Alamumero	Kohde	Aihe	Suunta
62	10	Parkkipaikan kulmassa oleva katkelma Harjun sarvilinnoitusta	NE
63	10	Harjun sarvilinnoituksen katkelma	SW
64	10	Harjun sarvilinnoituksen katkelma	E
65	16	Bastionien Ungern ja Rosen välissä oleva kuopanne	NE
65	16	Bastionien Ungern ja Rosen välissä oleva kuopanne	SW
66	18	Myllynpaikka bastion Ungernin länsipuolella	NE
67	18	Myllynpaikka bastion Ungernin länsipuolella	SW
68	12	Ortodoksisen kellotapulien kumpare	SW
69	13	Linja-autoaseman valli	SE
70	13	Linja-autoaseman valli	NE
71	14	Valli Garnisonin itäpuolella	S
72	3	Vallihautaa	NW
73	17	Venäläisten linnoitus, eteläosa	S
74	17	Venäläisten linnoitus, eteläosa, ulkosivu	SW
75	17	Venäläisten linnoitus, keskiosa	S
76	17	Venäläisten linnoitus, pohjoisosa, ulkosivua	W
77	17	Venäläisten linnoitus, pohjoisosa, ulkosivua	SW
78	17	Venäläisten linnoitus, pohjoisosa	SE
79		Pyhtää, Tessjö, torpanpaikka, kellari?	S
80		Sarvilahden kartano, torpan paikka 1	
81		Sarvilahden kartano, torpan paikka 1	
82		Sarvilahden kartano, torpan paikka 2	

Alamumero Kohde	Aihe	Suunta
83	Sarvilahden kartano, torpan paikka 3	
84	Sarvilahden kartano, torpan paikka 4	
85	Sarvilahden kartano, torpan paikka 4	